

УДК 159.922.8:159.923.33

Тетяна Іванівна ЮРЧЕНКО-ШЕХОВЦОВА,

науковий співробітник наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення
навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

ПРОФЕСІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Представлено характеристику змістовних компонентів професійної правосвідомості правоохоронців. Акцентовано увагу на значущості високо сформованої професійної правосвідомості у працівників правоохоронних органів задля ефективної реалізації правоохоронної діяльності.

Ключові слова: правосвідомість, професійна правосвідомість, правоохоронці.

Серед сучасних українських та російських авторів, які займалися вивченням аспектів правосвідомості в тому числі правосвідомості працівників правоохоронних органів зазначають С. Алексєєва, В. Бабкіна, Р. Байніязова, М. Гуренко-Вайцман, С. Гусарєва, І. Зозуля, Р. Калюжного, Д. Керімова, Д. Клімова, М. Козюбру, В. Копейчикова, А. Колодія, О. Костенка, М. Костицького, В. Кудрявцева, В. Кузьмичова, О. Лукашеву, Є. Лук'янчикова, Л. Мамута, В. Нерсисянца, Ю. Оборотова, В. Селіванова, О. Скакун, А. Семітка, О. Скрипнюка, С. Сливку, С. Стахівського, Р. Русинова, П. Рабінович, О. Тихомирова, В. Туманова, В. Чефранова, М. Цимбалюк, О. Цуркан, Ю. Шемшученка та ін.

Професійна правосвідомість працівників правоохоронних органів досить часто виступає предметом дослідження у науковій літературі та взаємопов'язана з категоріями «етика працівників правоохоронних органів», «правова культура працівників правоохоронних органів» тощо. Аналізу змісту цих категорій, в тому числі «професійної правосвідомості» присвячені роботи С. Сливки, М. Цимбалюка, О. Цуркана та ін. [1, с. 102].

Професійна правосвідомість правоохоронця значно відрізняється від правосвідомості інших груп населення за обсягом та глибиною політико-правових знань, навичок та вмінь аналізувати правові проблеми, вирішувати поставлені життям юридичні завдання [2, с. 21].

У наукових джерелах поширене розуміння професійної правосвідомості як однієї з колективних форм правосвідомості, носієм якої є правоохоронці і яка становить систему правових поглядів, знань, почуттів, ціннісних орієнтацій та інших структурних утворень правосвідомості людей, що професійно виконують правоохоронну діяльність, яка потребує спеціальної освітньої і практичної підготовки [3, с. 12].

Питання професійної правосвідомості є предметом особливої уваги ще й тому, що рівень правосвідомості працівників правоохоронних органів належить сьогодні до ключових суб'єктивних чинників, що визначають рівень захисту особи, суспільства і держави від антигромадських посягань. Працівники правоохоронних органів повинні володіти спеціальними знаннями права й навичками його службового використання. Отже, без знання права та здатності до його точного застосування, без уміння захищати права й інтереси громадян, суспільства і держави від порушення законів, без здатності та уміння розкривати злочини, збирати докази, необхідні для подання до суду, працівнику правоохоронних органів не можна успішно виконувати свої функціональні обов'язки [4, с. 68].

Ефективна професійна діяльність співробітників поліції є неможливою без сформованої високого рівня правосвідомості. Правові знання, правова інтуїція, правові установки та цінності – це специфічні елементи правосвідомості, котрі відіграють важливу роль у процесі виконання працівниками поліції службових обов'язків. Сформована професійна правосвідомість працівників поліції (правоохоронних органів) виступає необхідною умовою ефективності, доцільності та законності реалізації правоохоронної діяльності [1, с. 109].

На думку О. Цуркан професійна правосвідомість працівників правоохоронних органів повинна сприяти формуванню в них ініціативної і зацікавленої правової позиції, що спирається на послідовне дотримання законності при поважному ставленні до професійної

правової деонтології. Як представник і носій владних повноважень правоохоронець повинен завжди діяти відповідно до закону та служити прикладом щодо послідовного дотримання розпоряджень закону [4, с. 68].

Обов'язковими складовими професійної правосвідомості правоохоронців А. Бойков вважає знання законодавства та теоретичних основ юридичної науки; переконаність у цінності права як основи волі та справедливості; вміння користуватися правовим інструментарієм [5, с. 78].

М. Соколов визначає професійну правосвідомість як явище, що припускає первинний запас правових знань, високий рівень розвитку правових почуттів, сформованість правових установок, наявність стійких стереотипів соціально активної правомірної поведінки, яка відповідає соціальним очікуванням, покладеним на неї, та нормативним вимогам, що висувають до її носія як суб'єкта професійної юридичної діяльності [6, с. 79].

Н. Крижевська до структурних компонентів професійної правосвідомості відносить: мотиваційний (професійні мотиви та установки), когнітивний (правові знання, навички правоохоронної діяльності, професійна рефлексія), емоційний (морально-ціннісне відношення до права, професійна самооцінка), поведінковий (професійна адаптація, саморегуляція поведінки) [6, с. 79].

Отже для працівників правоохоронних органів їх професійна правосвідомість є основною умовою успішної й ефективної реалізації службових завдань. Щодо вдосконалення роботи правоохоронних органів вважають високу професійну правосвідомість працівників, яка реалізується через досконале знання правових норм й внутрішнє отождолення з ними. Оскільки ефективність діяльності правоохоронця полягає у знанні та у розумінні права, у безумовній законослухняності, позитивному відношенні до правових явищ. А саме передбачає наявність у особистості правоохоронця сформованих правових переконань та звичок безумовного дотримання вимог законності; глибокого розуміння принципів та інститутів права, віру в їх справедливість; нетерпимість до будь-яких порушень права; стійких звичок виконання правових норм; загостреного почуття справедливості, законності. Відповідно аналізувати ситуації та вміло їх вирішувати.

Список бібліографічних посилань

1. Поліщук П. В. Особливості взаємовпливу правосвідомості та професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014. № 1. С. 101–110.
2. Вовченко Н. Н. Правосознание и правовая культура: учеб. пособие. Волгоград: Из-во ВолГУ, 2000. 52 с.
3. Цуркан О. В. Правова свідомість працівника міліції: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2013. 20 с.
4. Цуркан О. В. Функції правосвідомості працівників органів внутрішніх справ у сучасних умовах. Філософські, теоретико-історичні аспекти держави і права. *Право і суспільство*. 2012. № 1. С. 63–68.
5. Бойков А. Д. Правовая культура и вопросы правового воспитания. М., 1994. 220 с.
6. Крижевская Н. Н. Формирование профессионального правового сознания как условие профилактики профессиональной деформации у курсантов вузов системы МВД. *Российский психологический журнал*. 2012. Т. 9, № 1. С. 77–83.

Одержано 03.03.2017

Представлена характеристика содержательных компонентов профессионального правосознания правоохранителей. Акцентируется внимание на значимости высоко сформированного профессионального правосознания у сотрудников правоохранительных органов для эффективной реализации правоохранительной деятельности.

Ключевые слова: правосознание, профессиональное правосознание, правоохранители.